

درس چهارم: نمونه های فرهنگ جهانی ۲

نگارش:

محمود یعقوبی

دبیر جامعه شناسی شهرستان زیرکوه، استان خراسان جنوبی

«مقدمه»

- ۱- ویژگی ها و توانمندی های دین اسلام برای ساختن یک فرهنگ جهانی چیست؟
 الف) دین اسلام با دعوت فراگیر خود، ایجاد یک فرهنگ جهانی را مورد توجه قرار داده است.
 ب) اسلام، دین یک عصر و نسل خاص نیست.
 ج) اصول اعتقادی و ارزش های آن، اصول و ارزش های ثابتی است که همه انبیا در طول تاریخ برای تبلیغ و ترویج آنها مبعوث شده اند.
 د) اصول و ارزش های اسلام مطابق با نظام آفرینش و موافق با فطرت آدمیان اند.
 و) اصول و ارزش های اسلام به قوم و گروه خاصی تعلق ندارند بلکه جهان شمول هستند.
- ۲- توحید در فرهنگ اسلام حکایت از چیست؟
 توحید، از خداوند واحدی حکایت دارد که خدای قوم و قبیله خاصی نیست بلکه خداوند همه آدمیان و پروردگار همه جهان هاست. همه موجودات از او پدید آمده اند و به سوی او باز می گردند. او عالم را حکیمانه آفریده است و تدبیر می کند.
- ۳- نگاه فرهنگ اسلام نسبت به انسان چگونه است؟
 الف) انسان از دیدگاه اسلام، موجودی مختار، مسئول، متعهد است.
 ب) دارای فطرتی الهی و خلیفه خداوند در زمین است.
 ج) سعادت و عزت انسان در نزدیک شدن به خداوند و رسیدن به مقام خلافت الهی است.
 د) شقاوت و ذلت انسان در فراموشی حقیقت الهی خود و دیگر موجودات و به کارگیری تمامی ظرفیت ها و توانمندی های الهی خویش، برای زندگی محدود این جهان است.
 و) انسان مسئول آباد کردن این جهان و موظف به پرهیز از فساد در آن است.
- ۴- سعادت و شقاوت انسان در فرهنگ اسلامی چگونه ایجاد می شود؟
 سعادت و عزت انسان در نزدیک شدن به خداوند و رسیدن به مقام خلافت الهی است.
 شقاوت و ذلت انسان در فراموشی حقیقت الهی خود و دیگر موجودات و به کارگیری تمامی ظرفیت ها و توانمندی های الهی خویش، برای زندگی محدود این جهان است.
- ۵- جایگاه عقل در دیدگاه اسلام چگونه است؟
 عقل در فرهنگ اسلام، زیباترین و محبوب ترین مخلوق خداوند است و پیامبران برای شکوفایی عقل آدمیان مبعوث شده اند.
- ۶- پیامبران به چه منظوری مبعوث شده اند؟
 الف) شکوفایی عقل آدمیان
 ب) اجرای عدالت
 ج) جلوگیری از چرخش ثروت در دست اغنیا

د) آزادسازی مستضعفان از حاکمیت مستکبران (آنان برای رهایی آدمیان از زنجیرهایی آمده اند که انسان ها را به بندگی انسان های دیگر و بت های انسان ساخته، وادار می سازند).

۷-اسلام چه چیزی رابه بشریت نویدمی دهد؟

اسلام، مسلمانان را موظف به تلاش برای آزادی مستضعفان می داند و پیروزی مستضعفان بر مستکبران و حاکمیت دین حق را به بشریت نوید می دهد.

«مراحل گسترش فرهنگ اسلامی»

۸- عقایدوارزش هابا.....به عرصه فرهنگ بشری راه می یابندونمودتاریخی پیدامی کنند.

پذیرش انسان ها

۹-عقاید و ارزش های اسلامی در تاریخ گسترش خود چه مراحل را پیموده اند؟

عصر نبوی - دوران خلافت - دوره استعمار - عصربیداری اسلامی

۱۰-وضعیت شبه جزیره عربستان قبل ازظهوراسلام از لحاظ فرهنگی وسیاسی چگونه بود؟

قبل ازظهوراسلام شبه جزیره عربستان، فرهنگ جاهلی قبیله ای داشت. شمال غربی شبه جزیره، تحت نفوذ و سلطه امپراتوری روم و جنوب شرقی آن تحت تأثیر و سلطه شاهنشاهی ایران بود. در چنین شرایطی، خداوند سبحان، پیامبر خود را با آیات روشننگر برای تبلیغ توحید و گسترش فرهنگ اسلامی در جامعه بشری برانگیخت.

۱۱-ازمراحل گسترش فرهنگ اسلامی عصرنبوی راتوضیح دهید.

قبل ازظهوراسلام شبه جزیره عربستان، فرهنگ جاهلی قبیله ای داشت. شمال غربی شبه جزیره، تحت نفوذ و سلطه امپراتوری روم و جنوب شرقی آن تحت تأثیر و سلطه شاهنشاهی ایران بود. در چنین شرایطی، خداوند سبحان، پیامبر خود را با آیات روشننگر برای تبلیغ توحید و گسترش فرهنگ اسلامی در جامعه بشری برانگیخت. رسول خدا(ص) پس از **سیزده سال** دعوت مردم به اسلام و مقاومت در برابر فشار نظام قبیله ای عرب جاهلی، حکومت اسلامی را تشکیل داد و طی **ده سال** حکومت، موانع سیاسی پیش روی اسلام در شبه جزیره عربستان را از بین برد. در **سال نهم هجرت**، گروه های مختلف برای پذیرش اسلام از سراسر شبه جزیره به مدینه آمدند. پیامبر خدا پیش از رحلت نامه های دعوت به دین خدا را به امپراتوری های ایران و روم فرستاده بود.

۱۲-دوران خلافت ازچه زمانی آغازشدوتاچه دورانی ادامه یافت؟

این دوران از زمان رحلت رسول خدا(ص)آغاز شد و در طول خلافت اموی، عباسی و عثمانی ادامه یافت.

۱۳-فرهنگ جاهلی تاچه زمانی دربرابراسلام آشکارامقاومت کرده بود؟

فرهنگ جاهلی در عصر نبوی تا **فتح مکه،(هشتم هجرت)** در برابر اسلام آشکارا مقاومت کرده بود و از آن پس ،به ناچار ظاهر اسلامی به خود گرفته بود.

۱۴-نمایان شدن ارزش های جاهلی در دوران خلافت چه پیامدی در جامعه اسلامی داشت؟

در دوران خلافت، ارزش ها، هنجارها و رفتارهای جاهلی دوباره در جامعه اسلامی نمایان شد و به تدریج قدرت در جامعه اسلامی را براساس روابط قبیله ای و عشیره ای شکل داد.

۱۵-عقایدوارزش های جهانی اسلام، چگونه در دوران خلافت گسترش یافت؟

عقاید و ارزش های جهانی اسلام، فارغ از عملکرد قدرت های سیاسی و با **تلاش و کوشش عالمان مسلمان**، از مرزهای جغرافیایی و سیاسی جوامع مختلف عبور کرد و بر قدرت های سیاسی که در این مناطق حضور داشتند، تأثیر گذاشت.

۱۶-به چه دلیل فرهنگ اسلامی گروه های مهاجم رادرون خودهضم وجذب می کرد؟

فرهنگ اسلامی، به دلیل **قدرت و غنای خود**، گروههای مهاجم بیگانه را نیز درون خود هضم و جذب می کرد یا دست کم آنان را ناگزیر می ساخت که برای بقای خود، در ظاهر از مفاهیم و ارزش های دینی استفاده کنند.

۱۷- چرا قدرت هایی مانند سلجوقیان، خوارزمشاهیان، مغولان و عثمانی مانع از آن می شدند که ظرفیت های فرهنگ اسلامی و ارزش های آن به طور کامل آشکار شود؟

قدرت هایی مانند سلجوقیان، خوارزمشاهیان، مغولان و عثمانی که در چارچوب فرهنگ قومی و قبیله ای رفتار می کردند مانع می شد تا ظرفیت های فرهنگ اسلامی و ارزش های اجتماعی آن به طور کامل آشکار شود.

«استعمار و بیداری اسلامی»

۱۸- دولت های استعماری غربی، در دوره استعمار چه تاثیراتی بر جوامع اسلامی و رجال سیاسی این

کشورها گذاشتند؟

الف) دولت های استعماری غربی، بخش های مختلف جوامع اسلامی را تحت نفوذ و سلطه سیاسی خود درآوردند.

ب) با تکیه بر قدرت نظامی و صنعتی خویش، سیاستمداران و دولت مردان جوامع اسلامی را مغلوب ساختند.

ج) استبداد قومی و قبیله ای قدرت های سیاسی جوامع اسلامی، در دوران استعمار، از طریق سازش با دولت های غربی، با قدرت استعمارگران پیوند خورد و به صورت استبداد استعماری درآمد.

۱۹- چگونه استبداد ایللی و قومی قدرت های سیاسی جوامع اسلامی، به صورت استبداد استعماری درآمد؟

قدرت سیاسی جوامع اسلامی که تا قبل از استعمار، بیشتر قومی و قبیله ای بود، در دوران استعمار، از طریق **سازش با دولت های غربی**، با قدرت استعمارگران پیوند خورد و استبداد ایللی و قومی به صورت استبداد استعماری درآمد.

۲۰- تفاوت راهبردی استبداد قومی با استبداد استعماری چیست؟

تفاوت راهبردی استبداد قومی با استبداد استعماری این است که استبداد قومی با وجود اینکه دارای هویتی غیراسلامی بود به دلیل اینکه پشتوانه و پیشینه ای خارج از جهان اسلام نداشت، از رویارویی مستقیم با فرهنگ توانمند اسلامی دوری می کرد و می کوشید با رعایت ظواهر اسلامی، ظاهر دینی خود را حفظ کند. در مقابل، استبداد استعماری به دلیل اینکه در سایه قدرت و سلطه جهان غرب عمل می کرد، برای تأمین نیازهای اقتصادی و فرهنگی جهان غرب، چاره ای جز حذف مظاهر فرهنگ اسلامی نداشت.

۲۱- در جهان اسلام، در مقابل نفوذ و سلطه فرهنگ غرب، مقاومت هایی شکل گرفت که ریشه در داشت. فرهنگ اسلامی

۲۲- تاثیر انقلاب اسلامی ایران در بیداری اسلامی چگونه بود؟

انقلاب اسلامی ایران، نقطه عطفی در بازگشت به فرهنگ اسلامی در جهان اسلام است امت اسلامی با الهام از انقلاب اسلامی و بازگشت به سوی هویت الهی خود، مرحله جدیدی را در گسترش فرهنگ جهانی اسلام آغاز کرده است.

۲۳- نخبگان کشورهای اسلامی تا قبل از انقلاب اسلامی ایران، برای مقابله با سلطه استعمار از چه مکاتب و روش هایی استفاده می کردند؟

بسیاری از نخبگان کشورهای اسلامی تا قبل از انقلاب اسلامی ایران، برای مقابله با سلطه استعمار، از **مکاتب و روش های غربی مانند ناسیونالیسم (ملی گرایی) یا مارکسیسم** استفاده می کردند.

۲۴- استفاده از مکاتب و روش های غربی (ناسیونالیسم-مارکسیسم) توسط نخبگان کشورهای اسلامی برای مقابله با استعمار چه پیامدی داشت؟

الف) این مکاتب وحدت امت اسلامی را مخدوش می کردند،

ب) مورد حمایت مردمی که در دامان فرهنگ اسلام تربیت یافته بودند نیز قرار نمی گرفتند.

۲۵- منظور از ناسیونالیسم چیست؟

مجموعه ای از باورها و نمادها که دلبستگی و تعلق به ملت، سرزمین، نژاد، قوم و زبان را اصل قرار می دهد و صرفاً تعلق خاطر و وابستگی به چنین عناصری را آرمان اساسی انسان ها و تعیین کننده هویت ملت ها می داند.